

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی
د ستراتژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز

تحليل هفته

شماره: ۲۴۳ (از ۱۲ الی ۱۹ حوت ۱۳۹۶ هـ ش)

این نشریه مجموعه تحلیل رویدادهای مهم سیاسی و اقتصادی هفته وار است که به زبان های پشتو، دری، انگلیسی و عربی، توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می گردد، تا نهادهای سیاست گذار و پالیسی ساز از آن استفاده نمایند.

آنچه در این شماره می خوانید:

۲ مقدمه

آغاز سومین سال غیرقانونی پارلمان و سرنوشت مبهم انتخابات

۴ قانون اساسی و تمدید دوره کاری ولسی جرگه

۵ کارکردهای ولسی جرگه در دو سال امتیازی

۶ سرنوشت انتخابات پارلمانی

کابل-اسلام آباد ترینگلی اړیکې او پر ترانزیت او سوداگری یې اغېزې

۹ د کابل – اسلام آباد د اړیکو لوړې ژورې

۱۰ د افغانستان او پاکستان ترانزیتی اړیکې

۱۱ د افغانستان او پاکستان سوداگریزې اړیکې

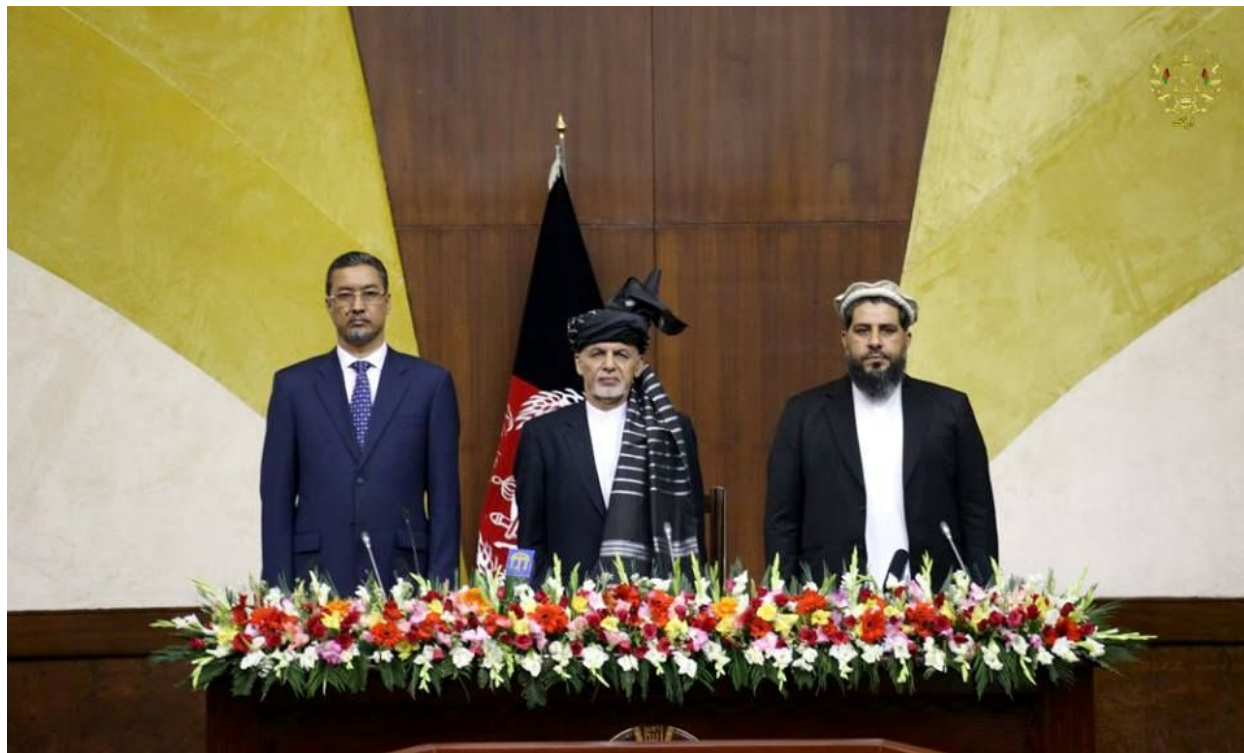
مقدمه

د ولسي جرگې اتم تقنيني کال داسې مهال پيل شو، چې لا هم د راتلونکو پارلماني ټاکنو په تړاو پراخه بې باوري شته ده. افغان ولسمشر اشرف غني د ملي شورا د شپاړسمې دورې د اتم تقنيني کال پرانيست غوندې ته په وينا کې، د راتلونکو پارلماني او لسمشريزو ټاکنو ترسره کېدل حتمي وبلل او د دغو ټاکنو او ټاکنيزو کميسيونو د کار د روڼتيا ډاډ يې ورکړ.

دوه کاله وړاندې د اوسني ولسي جرگې کاري موده د اساسي قانون خلاف تر نامعلومې مودې وغځول شوه؛ خو د ملي يووالي حکومت د داخلي اختلافاتو او نورو ننگونو له کبله ونه توانېد، چې په تېرو دوو کلونو کې هم پارلماني ټاکنې وکړي او لا هم د دغو ټاکنو پر وړاندې زياتې ستونزې او ننگونې شته دي. د تحليل په لومړۍ برخه کې د همدې موضوع پر بېلابېلو اړخونو د ستراتيژيکو او سيمه ييزو څېړنو مرکز د اوونيز تحليل د څانگې شننه لولې.

د تحليل په دويمه برخه کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ پر ترانزيت او سوداگرۍ د کابل او اسلام اباد د کړکېچنو سياسي اړيکو د اغېزو په اړه لولې. د افغانستان او پاکستان دوه اړخيزې سياسي اړيکې د ملي يووالي حکومت په وروستيو دوو کلونو کې د بل هر وخت په پرتله ترينگلې شوې، چې له کبله يې د دواړو هېوادونو ترمنځ سوداگرۍ هم خورا زيان ليدلې او کچه يې ورځ تر بلې په ټيټېدو ده. د دغه وضعیت لاملونه او د دواړو هېوادونو ترمنځ د سوداگرۍ وضعیت، د تحليل په دې برخه کې څېړل شوي دي.

آغاز سومین سال غیرقانونی پارلمان و سرنوشت مبهم انتخابات

هشتمین سال تقنینی و سومین سال امتیازی - غیرقانونی دوره شانزدهم شورای ملی افغانستان روز چهارشنبه (۱۶ حوت ۱۳۹۶ هـ ش) با سخنرانی افتتاحیه رئیس جمهور غنی در شورای ملی آغاز شد.

عبدالرووف ابراهیمی رئیس ولسی جرگه در اولین اجلاس سال هشتم کاری گفت که به دلیل برگزار نشدن انتخابات پارلمانی، کار شورای ملی بیشتر از وقت معین آن طول کشیده است. آقای ابراهیمی از حکومت خواست تا انتخابات پارلمانی را در زمان معین آن برگزار کند. وی افزود: «همه‌ی مردم خواهان برگزاری انتخابات پارلمانی و شوراهای ولسوالی‌ها در وقت معین آن هستند.»

رئیس جمهور غنی در این نشست تاکید کرد که حکومت وحدت ملی به برگزاری انتخابات پارلمانی و ریاست‌جمهوری در موقع معین آن، متعهد است. رئیس جمهور گفت: «برگزاری انتخابات شفاف و عاری از هرگونه تخطی، یکی از مکانیزم‌های حاکمیت قانون، و تقویت کننده مشروعیت نظام و سبب باورمندی مردم به راهکارهای قانونی است.»

این در حالیست که نهادهای ناظر ملی و بین‌المللی انتخابات، به برگزاری انتخابات پارلمانی در زمان تعیین شده آن باور ندارند. کمیسیون انتخابات تاریخ ۱۶ ماه سرطان سال آینده (۱۳۹۷) را زمان برگزاری انتخابات پارلمانی و شوراهای ولسوالی‌ها تعیین کرده بود، اما حدود یک ماه پیش مقام‌های کمیسیون انتخابات بار دیگر اعلام کرد که انتخابات مطابق تقویم انتخاباتی قبلی برگزار نخواهد شد.

چگونگی تمدید دوره کاری ولسی جرگه افغانستان، کارکردهای این جرگه در دو سال کاری امتیازی و سرنوشت انتخابات پارلمانی پیشرو، موضوعاتی اند که در این تحلیل مورد بررسی قرار گرفته است.

قانون اساسی و تمدید دوره کاری ولسی جرگه

بند دوم ماده ۸۳ قانون اساسی افغانستان می‌گوید: «دوره کاری ولسی جرگه به تاریخ اول سرطان سال پنجم، بعد از اعلام نتایج انتخابات به پایان می‌رسد و شورای جدید آغاز به کار می‌کند». براین بنیاد دوره کاری ولسی جرگه کنونی در آخر جوزای سال ۱۳۹۴ هـ ش باید به پایان می‌رسید و شورای جدید به کار خود آغاز می‌کرد. در بند سوم این ماده همچنان گفته شده «انتخابات اعضای ولسی جرگه در خلال مدت سی الی شصت روز قبل از پایان دوره ولسی جرگه برگزار می‌گردد».

بحران انتخابات ریاست جمهوری در سال ۱۳۹۳ هـ ش، و پس از آن اختلافات میان سران حکومت وحدت ملی روی عملی شدن توافقنامه سیاسی حکومت وحدت ملی که در آن اصلاح نظام انتخاباتی یکی از موارد مهم بود، در کنار وضعیت خراب امنیتی و مالی، انتخابات ولسی جرگه را به تعویق انداخت و دوره کاری ولسی جرگه افغانستان، بر اساس فرمان ریاست جمهوری که در ۲۹ جوزای ۱۳۹۴ صادر شد، تا زمان اعلام نتایج انتخابات دوره بعدی تمدید شد.

تمدید دوره کاری ولسی جرگه واکنش‌های نیز در پی داشت. تعدادی از نمایندگان مردم در ولسی جرگه، حقوق دانان و رئیس مشرانو جرگه ادامه کار ولسی جرگه را غیرقانونی می‌دانستند. اما تعداد از نمایندگان این کار را استقبال و تاکید می‌کردند که نبود پارلمان به مفهوم نبود یکی از قوای ثلاثه دولت است. ولی با گذشت سه سال، حکومت وحدت ملی قادر نشد انتخابات پارلمانی را برگزار کند و بلاخره ولسی جرگه برای سومین سال نیز، خلاف قانون اساسی کشور کارش را آغاز کرد.

ریاست جمهوری افغانستان مدت کار پارلمان برحال را تا اعلام نتایج انتخابات دور بعدی تمدید کرده و از آنجاییکه برگزاری انتخابات پارلمانی تاکنون نیز با ابهام بزرگی مواجه است، در حال حاضر دوره کاری ولسی جرگه افغانستان برای مدت نامعلومی تمدید شده است.

کارکردهای ولسی جرگه در دو سال امتیازی

سال ۱۳۹۵ هـ ش سال اول امتیازی دوره تقنینی شانزدهم ولسی جرگه بود. نظر به یافته‌های موسسه انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان (فیفا)، در این سال ولسی جرگه ۱۰۸ جلسه عمومی، ۲۱ جلسه استجوابیه، ۱۵ جلسه استماعیه، ۶ جلسه استیضاحیه، ۳ جلسه سری و ۵۵ جلسه عادی را برگزار کرده بود.

در سال ۱۳۹۵ هـ ش در مجموع ۴۱ سند قانون که طرح‌های قانون و فرامین تقنینی و ۳۸ موافقت‌نامه بین‌المللی را شامل می‌شود، جهت تعدیل و یا تصویب به ولسی جرگه فرستاده شده بود که از جمله ۳۷ آن به تصویب رسیده و سه طرح قانون رد گردیده است. همچنان ولسی جرگه در این سال ۲۲ مسوول اجرائی حکومت را استیضاح کرده و از جمله آنان ۷ وزیر را سلب صلاحیت نیز کرده بود.

در مجموع یافته‌های «فیفا» نشان می‌دهد، که کارکرد شورای ملی در بخش نظارت از عملکرد حکومت و قانون‌گذاری نسبت به سال پیش از آن خوب بوده؛ اما در بخش نمایندگی از مردم، چندان دست‌آوردی نداشته است.

سال دوم امتیازی و هفتم تقنینی (۱۳۹۶ هـ ش) که به تاریخ ۳۰ جدی ۱۳۹۶ هـ ش رسماً به پایان رسید، نظر به سال اول امتیازی دست‌آوردهای نداشت و بیشتر با اختلافات سپری شد. بر بنیاد گفته‌های عرفان الله عرفان نایب منشی ولسی جرگه، در این سال ولسی جرگه به شمول یک جلسه استیضاحیه ۵۴ جلسه عمومی، ۱۴ جلسه استجوابیه، ۳ جلسه استماعیه و ۳۴ نشست عادی را برگزار کرده است. علاوه بر این در بخش تصویب قوانین ۲۷ مصوبه که شامل سه طرح قانون، هشت فرمان تقنینی، سه سند مالی و بودجه و چهار سند بین‌المللی بود، نیز در این سال تصویب گردیده است.

در کل، سال هفتم تقنینی ولسی جرگه مانند سال‌های دیگر یا هم بیشتر از آن، از یک‌سو با مشکلات و اختلافات داخلی و از سوی دیگر به اختلافات با حکومت همراه بود. در این سال برخی اعضای برجسته ولسی جرگه به گونه مطلق راه تقابل با حکومت را در پیش گرفته بودند.

در اوایل این سال دلیل اختلافات ولسی جرگه با حکومت، ادامه کار سرپرست وزیران بود. ولسی جرگه بارها از حکومت خواست تا به کار سرپرست وزیران پایان دهد و نامزد وزیران جدیدی را برای گرفتن رای اعتماد به این مجلس معرفی نماید؛ اما این کار ماه‌ها طول کشید تا حکومت وزرای جدیدی به ولسی معرفی نمود و ولسی جرگه نیز به یازده تن از آن‌ها رای اعتماد داد.

موضوع دیگری در این سال که باعث اختلافات شدید حکومت و ولسی جرگه و نیز میان اعضای این ولسی جرگه شده بود، مسئله خواست تدویر لویه جرگه و تعدیل قانون اساسی بود. علاوه بر این، توزیع و چگونگی تذکره‌های الکترونیکی نیز قضیه جنجالی دیگری بود. ولسی جرگه فرمان رئیس جمهور را رد کرد، اما مشرانو جرگه آن را تایید کرد که بالاخره از سوی کمیسیون مشترک هر دو مجلس شورای ملی، رای تایید گرفت.

سرنوشت انتخابات پارلمانی

هرچند رئیس جمهور غنی به برگزاری انتخابات پارلمانی در زمان معین آن تاکید کرد، ولی بی‌اعتمادی‌ها نسبت به ظرفیت و کفایت کمیسیون مستقل انتخابات برای برگزاری این انتخابات، به سطح ملی و بین‌المللی افزایش یافته است. به نظر می‌رسد ضعفی که در کمیسیون فعلی انتخابات دیده می‌شود، نمی‌تواند انتخابات پیشرو و چالش‌های قبل از آن را مدیریت کند. همین مسئله از اساسی‌ترین عواملی است که بی‌اعتمادی نسبت به برگزاری انتخابات ولسی جرگه و شوراهای ولسوالی‌ها و بعداً انتخابات ریاست جمهوری با سیستم انتخاباتی کنونی و از سوی کمیسیون فعلی را، افزایش داده است.

تادامیچی یاماماتو نماینده خاص سرمنشی سازمان ملل متحد برای افغانستان چندی پیش در نشست شورای امنیت این سازمان، آماده‌گی‌ها و اقدامات کمیسیون مستقل انتخابات برای برگزاری انتخابات به موقع و شفاف را، ناکافی خوانده بود. بنیاد انتخابات شفاف افغانستان (تیفا) و سایر نهادهای ناظر انتخابات، حکومت را به دخالت در امور کاری کمیسیون انتخابات متهم نموده و ابراز نگرانی کرده است که آماده‌گی‌های لازم برای برگزاری انتخابات سال آینده گرفته نشده است.

گذشته از بی‌اعتمادی نسبت به کمیسیون انتخابات، چالش‌های دیگری نیز وجود دارد که تحلیل‌های مبنی به برگزار نشدن انتخابات ولسی جرگه و شوراهای ولسوالی‌ها در تاریخ معین آن را، تقویت می‌کند:

امنیت: وضعیت امنیتی عملاً در اکثریت مناطق کشور شکننده است و کنترل حکومت افغانستان بر خاک کشور، به پایین‌ترین سطح رسیده است. برنیاد گزارش اخیر سیگار، کنترل و نفوذ حکومت افغانستان از ۷۲ درصد در عقرب سال ۱۳۹۴ هـ ش، به ۵۷ درصد در عقرب امسال (۱۳۹۶) کاهش یافته است. دفتر جان سپکو سرمفتش خاص امریکا برای بازسازی افغانستان (سیگار) در گزارش سه ماهه به کانگرس امریکا، که چهار ماه قبل به تاریخ ۹ عقرب (۱۳۹۶) به نشر رسید، می‌نگارد که تنها در شش ماه گذشته ۹ ولسوالی از کنترل دولت خارج شده و به این ترتیب مخالفین مسلح حکومت در حال حاضر جمعا بر ۵۴ ولسوالی "کنترول" و "نفوذ" دارند.

اختلافات داخلی: اختلافات داخلی حکومت وحدت ملی نیز باعث شده، سرنوشت انتخابات چند ماه بعد در هاله‌ای از ابهام قرار گیرد. برخی نهادهای ناظر، سیاسیون و احزاب سیاسی از اصلاحات انتخاباتی حکومت وحدت ملی راضی به نظر نمی‌رسند، چون این اصلاحات منتج به بهتر شدن سیستم و کمیسیون‌های انتخاباتی نشده است. از همان آغاز کار، کمیته گزنش به دلیل اختلافات داخلی حکومت طوری شکل شد که کفایت لازم برای گزنش کمیشنرانی کمیسیون‌های انتخاباتی را نداشت. از سوی دیگر، یکی از اقدامات اساسی برای برگزاری انتخابات شفاف، توزیع تذکره‌های الکترونیکی به شمار می‌رود، درحالی‌که توزیع تذکره‌های الکترونیکی به دلیل اختلافات و نبود هماهنگی میان سران حکومت، عملاً با چالش مواجه شده است.

بودجه: هزینه برگزاری انتخابات پارلمانی و شوراهای ولسوالی‌ها از سوی دولت ۱۲۰ میلیون دالر گفته شده که از این جمله تنها ۳۰ میلیون آنرا حکومت افغانستان تدارک دیده و برای بودجه متباقی باید جامعه بین‌المللی، افغانستان را یاری کند. در این زمینه هرچند کشورهای کمک‌کننده وعده سپرده اند که حاضر به پرداخت هزینه انتخابات اند؛ اما تاکید دارند که آنها باید از حیث و میل شدن این کمک‌ها اطمینان حاصل نمایند. در شرایط کنونی این مسئله نیز یکی از مشکلات جدی پنداشته می‌شود، چون هنوز هم یکی از مشکلات اساسی حکومت افغانستان وجود فساد اداری به شمار می‌رود.

بنابراین، به نظر می‌رسد که در حال حاضر حکومت وحدت ملی به دلیل مشکلاتی که دامن‌گیر این حکومت است، اراده جدی به انتخابات پیشرو ندارد و این انتخابات به تعویق خواهد افتید، مسئله که مشروعیت نظام را بیش از پیش متزلزل خواهد ساخت.

کابل-اسلام آباد ترينگلې اړيکې او پر ترانزيت او سوداگري يې اغېزې

د افغانستان او پاکستان د دوه اړخيزو اړيکو په تاريخ کې په لومړي ځل د دواړو هېوادونو د پوځيانو ترمنځ تېر کال په تورخم کې جگړه ونښته، کوم څه چې په تېرو اوو لسيزو کې د دغو دوه اړخيزو اړيکو د سختې ترينگلېتيا ښکارندويي کوي. په ټوله کې د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړيکو تاريخ له لوړو او ژورو ډک دی؛ خو د ملي يووالي حکومت په دوره کې دغه اړيکې خورا ترينگلې شوې.

د افغانستان او پاکستان کړکېچنو سياسي اړيکو، د نورو برخو ترڅنگ د دواړو هېوادونو ترمنځ پر ترانزيت او سوداگري هم پراخ اغېز ښودلی. په تېرو ۱۷ کلونو کې هر کله چې دا دوه اړخيزې اړيکې خرابې شوې دي، د دواړو هېوادونو ترمنځ د ترانزيت او سوداگري په برخه کې هم ستونزې زياتې شوې دي.

په تېرو دوو کلونو کې، چې د افغانستان او پاکستان اړيکې ورځ تر بلې په خرابېدو وې، د دواړو هېوادونو ترمنځ د سوداگري کچه له ۵۰ سلنه ډېره راکمه شوې ده. دا وضعیت تر ډېره د ملي يووالي حکومت له خوا د سيمه ييز اقتصادي پيوستون د هڅو له کبله هم دی. همدا لامل دی، چې ولسمشر اشرف غني د ملي شورا د اتم تقنيني کال په پرانېست غونډه کې وويل: «هغه ورځې تېرې شوې دي، چې کوم څوک دې زموږ پرمخ لاره بنده کړي».

دلته، له ۲۰۰۱ کال راهيسې د کابل - اسلام آباد ترينگلې اړيکې او پر ترانزيت او سوداگري د دغو ترينگلو اړيکو د اغېزو په تړاو شننه لولئ.

د کابل - اسلام آباد د اړیکو لوړې ژورې

د افغانستان او پاکستان اړیکې تل د بې باوريو او له وخت مخکې وېرې ښکار شوې دي. همدا لامل دی، چې په افغانستان کې د پاکستان تگلاره تر ډېره پر ستراتيژیک عمق راڅرخي، چې موخه یې له یوې خوا د ډیورنډ کرښې په رسمیت پېژندل او له بلې خوا په هېواد کې د هند د نفوذ او اړیکو محدودول دي.

له ۲۰۰۱ کال راوروسته د حامد کرزي په دواړو دورو کې د کابل او اسلام آباد ترمنځ اړیکو ثبات نه درلود او له دواړو لورو په اړیکو کې بې باوري موجودې وې. په ځانګړې توګه افغان حکومت په دغه پړاو کې د پاکستان په تړاو متزلزله تگلاره لرله. حامد کرزي په خپلو دواړو دورو کې پاکستان ته ۲۱ رسمي سفرونه وکړل؛ خو د خپلې واکمنۍ په وروستۍ ورځ یې بیا هم له پاکستانه شکایت وکړ او ویې ویل: «د افغان سولې کيلې له پاکستان او امریکا سره ده».

د ملي یووالي حکومت له جوړېدو راوروسته هم د دواړو هېوادونو ترمنځ دوه اړخیزو اړیکو بې سارې لوړې-ژورې ولیدې. د ملي یووالي حکومت له جوړېدو سره د کابل او اسلام آباد اړیکې د پخوا پرتله ډېرې نږدې شوې. افغان ولسمشر پاکستان ته یو لړ امتیازات ورکړل او پاکستان افغان ولسمشر ته د نوموړي د سفر پر مهال هغه ځانګړې پروتوکول ورکړ، چې پاکستان یې یوازې د چین او سعودي مشرانو ته ورکوي.

د ملګرتیا دا پړاو هم خورا لنډ و او په هېواد کې د ناامنیو له زیاتېدو او د سولې خبرو ته د طالبانو د حاضرولو په اړه څو پرله پسې ژمنو کې د پاکستان پاتې راتګ له کبله د کابل-اسلام آباد اړیکې خرابې شوې او له کبله یې د دواړو هېوادونو ترمنځ بې باوري زیاته شوه. د تورخم او چمن پر سرحدی پوله خونړۍ نښتې وشوې او د اسیا زړه کنفرانس کې افغانستان په لومړي ځل د یوه هېواد (پاکستان) مرسته رد کړه.

د تورخم جګړې نه یوازې دا چې د دواړو دولتونو او حکومتونو ترمنځ د بې باورۍ واټن زیات کړ، بلکې د دواړو خواوو په خلکو کې یې هم د یو بل پرضد کرکه راوپاروله. دغه حالت پر سوداګرۍ، ترانزیت، روغتیا او د نرم ځواک په برخه کې ژورې اغېزې وکړې. د دواړو هېوادونو ترمنځ سوداګري تر یو ملیارد ډالرو پورې راکمه شوه. د دغو کړکېچنو اړیکو د دوام له کبله، له پاکستانه سلګونه زره افغان کډوال هم هېواد ته راستانه شول.

د افغانستان او پاکستان ترانزيتي اړيکې

په وچه کې راگېر هېوادونه اړ وي چې له نورو هېوادونو سره د سوداگري لپاره د خپلو گاونډو هېوادونو خاوره وکاروي. پاکستان د افغانستان هغه گاونډی دی، چې په تېرو اوو لسيزو کې يې له نورې نړۍ سره سوداگري پرې متکي وه.

د افغانستان او پاکستان ترمنځ ترانزيتي اړيکې، په ۱۹۶۵م کال کې د دواړو هېوادونو ترمنځ د آټا (ATTA) تړون په لاسليک کولو سره پيل شوې. د دغه تړون له مخې، افغانستان د کراچۍ او قاسم بندر د داخېلېدو او د تورخم او چمن بندر د وتلو د لارې په توگه کارولې شوې؛ خو په دغه تړون کې د ځينو نورو ستونزو ترڅنگ، افغانستان ته دا اجازه نه وه ورکړل شوې، چې له چين سره د پاکستان له لارې سوداگريزه راکړه-ورکړه وکړي. دغه راز له هند سره هم د پاکستان د واگې بندر له لارې د افغانستان د سوداگري په تړاو نهايي هوکړه نه وه شوې.

له ۲۰۰۱ کال وروسته په افغانستان کې د نوي نظام له راتگ سره، افغانستان او پاکستان د آټا (ATTA) تړون د بياکتني لپاره بحثونه پيل کړل. دا مذاکرات په ۲۰۰۸ کال کې پيل شول، چې بالاخره د دواړو هېوادو ترمنځ د ۲۰۱۰ کال د اکتوبر په ۲۸مه د آټا تړون لاسليک او د ۲۰۱۱ کال د جون له ۱۲مې نېټې وروسته د اجراء وړ شو.

آټا تړون چې ۵۸ مادې، دوې ضميمې او څلور پروتوکولونه لري، له مخې يې، افغانستان د دخول درې نقطې وموندلې (د کراچۍ، قاسم او گوادر بندرونه). دغه راز د دواړو هېوادونو ترمنځ د تورخم او چمن ترڅنگ د غلام خان پر بندر هم د سرحدي بندر په توگه هوکړه وشوه. په دغه تړون کې افغانستان ته اجازه ورکړل شوه، چې د پاکستان د «سوست» سيمې له لارې له چين سره سوداگري وکړي. سربېره پر دې، د پاکستان د واگې بندر له لارې د افغاني توکو صادرات هم نهايي شول؛ خو د پاکستان له لارې له هند څخه افغان وارداتو ته اجازه ور نه کړل شوه. له پاکستانه افغانستان ته او د پاکستان لپاره له افغانستانه منځنۍ آسيا ته د سوداگري سپړکونه او لارې په نښه شوې. همدا ډول افغاني لاريو ته هم اجازه ورکړل شوه، چې تر واگې او د پاکستان تر سمندري بندرونو پورې ولاړ شي.

له دغو تړونونو سره سره، په تېره يوه نيمه لسزه کې دا ترانزيتي سوداگري د پاکستانی چارواکو له خوا له سختو ننگونو سره مخ وه او ډېری مهال د امنيتي او سياسي قضایاوو له کبله، له دغه هېواده تېرو شوو ترانزيتي لارو څخه د سياسي اېزار په توگه گټه اخېستل کېده. له همدې امله افغانستان اړ شو، چې د بدیلو لارو په فکر او هڅه کې شي، کوم څه چې د دواړو هېوادونو ترمنځ پر ترانزيت او سوداگري يې خورا منفي اغېزه وکړه.

د افغانستان او پاکستان سوداگريزې اړيکې

په تېره يوه نيمه لسيزه کې د افغانستان تر ټولو ډېره سوداگري له پاکستان سره وه، د ملي يووالي حکومت په لومړي کال، چې دوه اړخيزې اړيکې ښې شوې او د سوداگرو ځينې ستونزې هوارې شوې، د دواړو هېوادونو ترمنځ د صادراتو او وارداتو کچه هم لوړه شوه. مگر اوس داسې ښکاري، چې د دواړو هېوادونو ترمنځ سوداگري تر ټولو ټيټې کچې ته رسېدلې ده. د افغانستان او پاکستان د سوداگري گډې خونې مشر زبیر موتي والا په وينا، په تېرو دوو کلونو کې له افغانستان سره د پاکستان کلنی سوداگري ۲،۷ ميليارده ډالره وه، خو اوس دا کچه ۱،۲ ميليارده ډالرو ته راټيټه شوې ده.

نوموړي دغه راز د پاکستان له ډان ورځپاڼې سره په خبرو کې ويلي، چې په پېښور کې د اوږو د توليد د ۲۰۰ فابريکو له جملې ۱۰۰ يې تړل شوي دي، پر دې سربېره د ده په وينا، مخکې به افغانستان ته په مالونو بار ۷۰۰۰۰ کانتينرونه تلل، خو اوسمهال دا شمېره ۷۰۰۰ ته راټيټه شوې ده.

پاکستاني چارواکو په افغانستان کې د پاکستان د مارکېټ د خرابوالي لامل، افغانستان ته د هند او چين هېوادونو د صادراتو زياتوالي بللې؛ خو پر دې سربېره ځينې نور لاملونه هم شته، چې د افغانستان او پاکستان ترمنځ يې د سوداگري کچه راټيټه کړې ده:

لومړی؛ د افغانستان او پاکستان په دوه اړخيزو اړيکو کې پاکستان تل د ترانزيت او سوداگري ډگر د سياسي موخو لپاره کارولی دی. هر کله چې له افغانستان سره د پاکستان اړيکې خرابې شوې دي، نو د افغان سوداگرو پر مخ يې خپلې سوداگريزې لارې تړلې دي، چې له امله يې هر ځل افغان سوداگرو ته درانه زيانونه رسېدلي دي. له همدې امله سوداگر هڅه کوي چې له پاکستان سره او د پاکستان له لارې خپله سوداگري راکمه کړي.

دویم؛ د چابهار بندر په څېر بدیلو لارو ته د افغانستان لاسرسی هم هغه لامل دی، چې له پاکستان سره یې د افغانستان سوداګري راکمه کړې ده. افغانستان د ایران له لارې د هند سمندر ته لاره ومونده او د کابل-دیلی سوداګري یې اسانه کړه. هند له همدې لارې لسګونه زره متریک ټنه غنم افغانستان ته ولېږدول. پر دې سربېره، د دواړو هېوادونو ترمنځ هوايي سوداګري هم پیل شوه. دغه راز افغان سوداګرو د ترانزیت په برخه کې د ایران لارې ته توجه زیاته کړه.

درېیم؛ د منځنۍ آسیا هېوادونو او چین سره د افغانستان د سوداګریزو اړیکو پراخوالی او ترڅنګ یې په افغانستان کې د پاکستاني توکو پرضد د خلکو کمپاین هم د دې لامل شوي، چې د افغانستان او پاکستان ترمنځ سوداګري ټیټې کچې ته راوړسېږي.

پای

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrskabul.com csrskabul@gmail.com

وب سایت: www.csrskabul.net - www.csrskabul.com

شماره تماس دفتر: 784089590 (+93)

ارتباط با مسؤولین:

دکتور عبدالباقي امین، رئیس مرکز مطالعات استراتژیک و منطوقوی: abdulbaqi123@hotmail.com (+93) 789316120

حکمت الله ځلاند، مسؤول بخش پژوهش‌ها و نشرات: hekmat.zaland@gmail.com (+93) 775454048

یادآوری: لطفا نظرات و پیشنهادات خود را جهت بهبود مطالب این نشریه به ما ارسال دارید.